

העברית לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה", שנה ד', חוב' ד', ירושלים תרצ"ז, עמ' 15—16, 8°.

(3) הגיבורים אשר לדוד, "ידיעות וכו'", שנה ז', חוב' ג—ד, תמוז ת"ש, עמ' 106—95.

(4) הערות לקינה הקדומה (על חורבן הקהילות בארץ-ישראל), שם, עמ' 107—121.

(5) ארץ הגליל מימי העליה מבלבד עד חתימת התלמוד... הושלם מתוך עזבונו המדעי של המחבר ונערך בידי יהודה הרשקוביץ [אליצור], ירושלים, מוסד הרב קוק תש"ו. יא, [2], 223, [11] עמ', י"ד לוח' על 8 ד', 2 מפ', ותמונת המחבר. 8°.

(6) יסודות (?) תורה שבעל פה בתורה שבכתב, סיני, תשרי-חשוון תש"א (?).

(7) נמסר לדפוס: ברייתא של גבולין — תרגום מאמרו Das tannaitische Grenzverzeichnis Palästinas, שנדפס ב־HUCA, כרך V, עמ' 197—259. תרגום ד"ר ח. בר-דרומא (בתוך קובץ "מחקרי-ארץ", הוצאת נ. טברסקי, תל-אביב); הקדמה — צבי הרכבי.

צ. הרכבי

הערה למאמרו של נ. אביגד על "עונת החפירות החמישית בבית-שערים, תשי"ג

בידיעות, כרך י"ח (תשי"ד), חוברת א'—ב', עמ' 15—16, מביא ד"ר אביגד במאמרו הנ"ל שתי כתובות שמצאן על גבי שני קברים בבית-שערים, ובהן נאמרו קללות על כל מי שיפתח את הקבר. ומחבר המאמר מוסיף בזה"ל:

"קללות ואלות מעין אלה שכיחות בכתובות הקברים של המזרח הקדמון, ובדרך זו ביקשו למנוע את פתיחת הקברים בידי שודדים. בארץ-ישראל כבר מצינו נוסח של קללה דומה בכתובת עברית מימי בית ראשון האומרת: "ארור האדם אשר יפתח...", ובקברים יהודיים מימי בית שני מקובלת הנוסחה "ולא למפתח".

לפי עניות דעתי, אין "ארור" זה עניין למקומו בלבד. במזרח הקדמון היו נוהגים לאיים ב"ארור" על עבירות שדרך העבריינים לעשותן בסתר, ושוד של קברים אף הוא מן העבירות הללו. וכבר עמדו על כך הרשב"ם והראב"ע, שכל ה"ארורים" שנאמרו בפרשת מעמד הר גרזים והר עיבל, על עבירות שבסתר נאמרו. הרשב"ם בפירושו על התורה (דב' כ"ז, ט"ו) כותב:

"ושם בסתר. כל הארורים שנים עשר כנגד שנים עשר שבטים, וכולם עבירות שרגילים להיות בסתר הם כמו שמפרש בכלום, הוא (חוץ ?) משנים שרגילים להיות פעמים בגלוי ופעמים בסתר, והן ע"ז ומכה רעהו, ולכן פירש בשניהם בסתר, שעל עבירות שבגלוי לא באו לקלל כי בית דין יענשוהו על הגלויות..."

הראב"ע (שם, שם, י"ז) כותב: